

'Ik ben bang dat de verschillen tussen arm en rijk groter worden'

Eerste uitkomsten verkenningdialogen: analyse van het thema 'armoede'

23 maart 2021

Bedoeld als **input** voor webteksten en voor LT1

Wie hebben we gesproken:

Naast de 104 mensen die we spraken tijdens de algemene verkenningdialogen hebben we gesprekken gevoerd met:

- 3 leden van een van de Nederlandse Quiet communities (stichting gericht op mensen in armoedesituaties), en de projectleider van die community. De mensen uit deze communities – zelf in een armoedesituatie - noemen we Quiet member.
- 4 dak- en thuislozen die wonen in opvang (nachtopvang in zelfbeheer) en 3 medewerkers van die opvang voor dak- en thuislozen.

In dit verslag geven we met name weer wat die laatste twee groepen vertelden, maar waar dat relevant is grijpen we ook terug op wat mensen uit de andere verkenningdialogen over financiële onzekerheid of armoede hebben gezegd.

Hoofdpunten:

- Mensen in armoede die meededen aan de dialogen noemen grotendeels dezelfde knel en kiempunten als die we eerder in de verkenningdialogen hoorden (gemis van sociale contacten, zorg om jeugd, zorg om gezondheid...), specifiek als het gaat over armoede is een grote zorg dat de verschillen tussen arm en rijk groter worden.
- Met name de knelpunten lijken wel heftiger door te werken: als je aan de onderkant van de arbeidsmarkt werkt en je raakt je baan kwijt, dan voel je je erg onzeker, en als je je maaltijd in het opvangcentrum mist dan mis je meteen ook alle sociale contacten en voel je je minder gezien....
- Belangrijk kiempunt is ook hier: de zorg en hulp voor elkaar. Zowel van mensen die nog wel in gezonde financiële situatie zitten, maar ook van mensen die het zelf ook moeilijk hebben. De Quiet projectleider die we spraken vertelde dat ondernemers ook in moeilijke tijden hun initiatief bleven steunen. De opvangmedewerker vertelt dat dak- en thuislozen elkaar steunen. Opmerkelijk: de professionals noemen dat de samenwerking over instanties (en zelfs met semi-private partijen) heen soepeler loopt (improvisatie, kortere lijnen, creativiteit).
- Voor de toekomst na corona hopen mensen dat de solidariteit en saamhorigheid blijft, dat er voldoende support komt (werk, wonen) en ondersteuning voor mentale veerkracht.

Wat kwam in de knel?

In elk van de 10 verkenningdialogen vroegen we naar: wat komt in de knel? Financiën kwam daar relatief weinig als het *grootste* zorgpunt naar voren. En dat was bij de mensen in armoede en de dak- en thuislozen die aan het woord kwamen niet anders – **de thema's die in de algemene verkenningdialogen als knelpunten naar voren kwamen, zoals gemis aan sociale contacten, zorg om de jeugd, last van verminderde bewegingsvrijheid en gezondheid werden hier ook het meest genoemd:**

- *'Wat ik het meeste mis: zomaar even bij iemand op bezoek gaan. Mijn familie woont buiten de stad, en dan kun je niet zomaar even gaan eten en nog wat langer blijven want dan ben je misschien niet op*

tijd terug. De avondklok zorgt ervoor dat je alles moet plannen. En je kunt ook niet blijven slapen.'
(vrouw, momenteel dak- en thuisloos)

- *'Mijn zus is 81 jaar en ze woont in een verzorgingstehuis. Ze heeft corona gehad en vond het heel erg dat ik niet naar haar toe kon. Ik heb haar kaartjes gestuurd en heb vooral gekeken naar wat ik wel kon doen.'* (Quiet member)

Mensen in een kwetsbare financiële situatie vertelden daarnaast over hoe de combinatie van gebrek aan geld en de maatregelen nog sneller/ en sterker tot eenzaamheid, onzekerheid en stress leidt:

- *'In het Smulhuis werd dagelijks voor zo'n 60 mensen gekookt. Een derde zijn gasten van de Sleep Inn, maar tweederde van de mee-eters zijn mensen uit de buurt die het krap hebben. Die missen niet alleen een goedkope warme maaltijd maar vooral ook de sociale contacten. Het slot op de openstelling zorgt ervoor dat mensen uit beeld raken. En dat geldt ook voor uitgeprocedeerde asielzoekers en ongedocumenteerden, die niet rechthebbend zijn voor de opvang maar wel vaak binnenkwamen voor een kop koffie.'* (opvangmedewerker dak en thuislozen)
- *'Het behouden en opbouwen van relaties is door social distancing lastig. Daklozen zijn al kwetsbaar en voelen zich nu nog minder gezien dan anders, hebben het gevoel dat zij een status aparte hebben. Ook de berichtgeving en maatregelen rond Corona geeft de bewoners zorgen. De onzekerheid levert veel gevoelens van stress en spanning op. Je ziet de onderling ruzies maar ook suïcide oplopen. Voor het kunnen uiten van je zorgen en het helpen met compassie naar jezelf kijken is niet altijd voldoende ruimte.'* (opvangmedewerker dak- en thuislozen)

Ook merkten mensen die een beroep op voorzieningen moeten doen, of die afhankelijk waren van (para)medische zorg dat dit (zeker in het begin) langer duurde en er minder hulpverlening beschikbaar was.

- *'Het heeft wel heel lang geduurd voor ik hulp kreeg met mijn verslaving en de financiële gevolgen daarvan, wat de reden is van mijn dakloosheid. De eerste 6 maanden is er voor mijn gevoel weinig tot niets gebeurd, daarna is het gelukkig in een stroomversnelling gekomen. De hulpverlening is trager, het is allemaal wat moeilijker en lastiger. Afspraken die werden afgezegd en zo. Ik werd op mezelf teruggeworpen. En omdat mijn begeleidster in contact geweest was met iemand die corona had moest ik ook in quarantaine. En je kan natuurlijk wel niks zeggen maar anders besmet ik misschien anderen en kan er helemaal niemand naar buiten en dat wil ik niet op mijn geweten hebben.'* (man, momenteel dak- en thuisloos).

Dat gezegd hebbende, hoorden we ook echt verhalen van **mensen waarbij de financiële knel de hoofdrol speelde**. Mensen die hun baan verloren – of met hun onderneming in de problemen kwamen, en daardoor financieel in de knel kwamen (NB je kunt misschien nog niet altijd spreken van armoede, maar wel altijd over forse impact)

- *'Ik zie het aantal members van Quiet stijgen. We hebben meer leden door corona. Veel mensen met zelfstandig contract die hun werk verliezen en daardoor met armoede te maken krijgen'* (projectleider Quiet community)
- *'Mensen zijn hun baan kwijtgeraakt, waaronder ikzelf. Ik was ZZP'er, had eigen bedrijfje, en mag blij zijn als ik nu een kwart heb van wat ik verdiende. Ik kan mijn hoofd net boven water houden.'* (ZZP'er, d7)
- *'Ik heb geen geld om te eten. Ik heb mijn huis verkocht en de hele tijd zeggen mensen: Oh leuk, ben je lekker creatief bezig? De ambtenaren met wie ik over mijn schuld praat zitten met een volledig salaris en hun hypotheek. Die hebben gewoon geen idee wat het is om in deze tijd een club te hebben, een podium en horeca-eigenaar zijn van zo'n groot bedrijf'* (horeca-ondernemer, pd)

Waar dit aan de orde kwam in de dialogen, raakte dit de andere gespreksdeelnemers:

- *'Ik hoor voor het eerst dichtbij de (zelfstandige) ondernemers die (financieel) geraakt worden door de maatregelen. De onmacht lijkt me onwijs frustrerend.'* (verpleegkundige, pd).
- *'Wat ik zie bij mensen in armoede: als ze al een baan hebben tegen het minimum loon met een flexibel contract, dat zijn de mensen die nu ontslagen worden en geen enkele zekerheid hebben. Die mentale druk is zo hoog'* (Quiet member)

Dat leidt tot het volgende punt: mensen maken zich **zorgen over de toenemende verschillen tussen arm en rijk**. Die zorg zien we zowel bij mensen die financieel zelf weinig effect ondervinden van de coronamaatregelen:

- *"Ik vind het erg dat we winnaars en verliezers krijgen. Wat we merken dat je in bepaalde branches niet voor je baan hoeft te vrezen. Maar je realiseert je dat de mensen die wel hun baan verliezen of niet kunnen werken (zoals de kapper), het moeilijk hebben. Het missen van de mensen. De sportschool ligt plat en ze hebben geen inkomsten. Daar werken veel zzp'ers en die uren zijn ze kwijt. Bij mij loopt het qua financiën door. Dus wat ik mis is een luxeprobleem. Weinig mensen beseffen hoe groot het verschil is tussen winnaars en verliezers.'* (gepensioneerd, d5)
- *'Mijn oom met een eigen kledingwinkel ziet alles verloren gaan. In mijn situatie is het meer een luxeprobleem, dat je iets mist. Maar eigenlijk moeten we kijken naar de mensen die het veel moeilijker hebben. Het verschil blijf je houden. De een gaat erop vooruit door Corona, de ander niet. Aandacht voor mensen die iets verliezen is belangrijk.'* (politiedeskundige, d5)

...Als bij mensen die in armoede leven:

- *'Ik hoop dat de prijzen hetzelfde blijven voor een drankje en eten in restaurants. Ik ben bang dat de prijzen gaan stijgen waardoor ik (en mensen die het niet zo breed hebben) niet meer op een terrasje kan zitten. Ik snap de ondernemers als ze hun prijzen omhoog gooien in de toekomst maar ik ben bang dat de ongelijkheid tussen arm en rijk alleen maar groter wordt.'* (Quiet member)

Wat is ontkiemd?

De positieve ontwikkelingen die mensen op dit gebied noemen gaan over **solidariteit en omkijken naar elkaar**:

- *'We zijn als Quiet een solidariteitsgraadmeter van de samenleving. Normaal schenken de ondernemers van onze stad iets aan Quiet members. Restaurants doneren bijvoorbeeld een etentje. Zelfs nu in deze tijd, nu veel ondernemingen dicht ezijn, blijven ze dat doen. Onze members krijgen dan bijvoorbeeld een takeaway dinner. Dat ontroert me. En ik had het niet zomaar verwacht.'* (projectleider Quiet community).
- *'De hulpvaardigheid was enorm: van particulieren die inzamelacties houden, hotels die hun deuren openzetten en overnachtingsplek aanbieden toen er teveel aanmeldingen waren voor de nachtopvang, een oproep op lokale TV waar enorm op gereageerd is, de voetbalclub die een duit in het zakje deed. Wat heel fijn is daarbij is dat er ook echt gevraagd wordt "wat is er nodig, waar hebben jullie het meeste behoefte aan?".'* (opvangmedewerker dak- en thuislozen)
- *'Ook bij de gasten (de daklozen) zie je dat er meer "zelforganisatie" is. Ze zoeken elkaar op. En in de dorpen en steden zie je meer compassie met daklozen. Het gevoel dat het jou ook zomaar zou kunnen overkomen.'* (opvangmedewerker dak- en thuislozen)
- *'Zeker met de avondklok zit je vaker met z'n allen in de woonkamer te kletsen en dat is gezellig. Mensen die je normaal niet ziet zie je nu meer en het wordt zo haast meer ja een veredeld hostel. Dan heeft de een fles cola en de ander zoutjes en dan zit je nog net niet met z'n allen All You Need Is Love te kijken. Het is haast een verplichting omdat je voor 9 uur binnen moet zijn en dan ontstaat er wat anders. De saamhorigheid wordt groter en je begrijpt elkaar beter – al wordt de kans op akkefietjes ook groter*

*omdat niet iedereen altijd even rustig kan blijven en als je onder invloed bent reageer je ook heftiger'.
(man, momenteel dak- en thuisloos)*

Overigens horen we hier (minder, maar toch) ook andere geluiden over, met name van mensen die erg eenzaam of geïsoleerd zijn, mede omdat ze leven in armoede:

- *'Waar ik boos om wordt, is dat in het nieuws en in de volksmond iedereen nu medelijden heeft en de aandacht ligt op de mentale klachten van jongeren. Maar we moeten niet maar 1 doelgroep de hele tijd centraal stellen. Eerst de ouderen, toen de jongeren. Wat denk je van alle doelgroepen in kwetsbare posities die naar mijn mening overgeslagen worden? Of het allerergste: mensen die alleenstaand zijn, geen familie of weinig vrienden hebben. En geen partner. Ik ken mensen die zijn zo eenzaam en depressief. Het leven hoeft voor hen niet meer.'* (Quiet member)
- *'En op het nieuws hadden ze het allemaal over dat iedereen elkaar zo helpt in de buurt met boodschappen etc. in coronatijd. Ik heb daar in mijn buurt of straat niks van gemerkt. Ik heb geen een keer contact gehad met iemand. Dat vond ik wel raar terwijl overal gezegd werd dat iedereen zo goed naar elkaar omkeek. Daar heb ik niks van gemerkt.'* (Quiet member)

Wat in de verkenningdialogen een aantal keer als kiem genoemd wordt is de **steun van de overheid**

- *'Ik vind het bijzonder hoe de Nederlandse bevolking gesteund wordt door de regering. Ik vind het mooi dat die steun nu naar eigen land gaat in plaats van het buitenland. Hulp aan eigen bevolking vind ik wel belangrijk'* (consultant zakenreizen, d8)

Daar staat tegenover dat er ook mensen zijn die benoemen dat de steun teveel naar de grote bedrijven gaat, en te weinig naar MKB of ZZP'ers, en/of dat de overheid het niet goed of niet eerlijk aanpakt met de maatregelen, waardoor sommigen meer schade leiden dan anderen.

- *'Ik heb samen met mijn vriendin een kleine reisorganisatie en voor veel branches zijn er subsidies geregeld en tegemoetkomingen. Maar in de reisbranche niets en er is nog niemand ziek geworden door een reis te boeken dus we worden nogal vergeten. We moeten er alleen op bijleggen en een voucher uitgeven is 1, maar de kosten die gemaakt zijn krijgen we niet terug.'* (medewerker teststraat/ eigenaar reisbureau, d5)

In de gesprekken met de Quiet members en met name mensen uit de dak- en thuislozenvoorziening hoorden we ook positieve geluiden over de **ondersteuning die ze ervaren vanuit instanties of (lokale) overheid:**

- *'Ik merk dat er kortere lijntjes zijn. Voorheen werden we nooit serieus genomen als sekswerkers, en nu worden we zelfs door de wethouder uitgenodigd voor een gesprek. Er is echt meer aandacht en dat is positief.'* (vrouw, momenteel dak- en thuisloos)
- *'Begeleiders helpen meer dan hiervoor: denken met je mee en komen met voorstellen want zij zien ook wel dat het nu extra moeilijk is. Je merkt dat je niet zomaar een nummertje bent, er wordt echt met je meegedacht. Zo van: we hebben dit of we hebben dat, is dat niks voor jou? En ja dat vind ik wel heel fijn.'* (vrouw, momenteel dak- en thuisloos)

Ook de begeleiders in de dagopvang noemen als positief punt dat ze het idee hebben dat er meer en makkelijker samengewerkt wordt met (gemeentelijke) overheid en andere partijen. Door het improviseren neemt de flexibiliteit en het meedenken toe, waardoor men de samenwerking als effectiever beleeft.

Ideeën voor de toekomst

Wat als eerste opvalt is dat men het belangrijk vindt dat de **onderlinge saamhorigheid en het omzien naar elkaar blijft** (iets dat we over de gehele linie in de verkenningsdialogen veel terughornden, dus ook bij dit onderwerp). Zowel mensen die het financieel zonder kleerscheuren doorstaan, als mensen in armoede noemen dit punt.

- *‘Voldoende inkomen en zorg voor iedereen. Gelijkheid tussen arm en rijk, dus minder ongelijkheid en dat iedereen geholpen wordt. Gelijkheid tussen de winnaars en verliezers. Gelijke kansen voor iedereen.’* (postbezorger, d5)
- *‘In de kern komt het neer op het allemaal maatschappelijke verantwoordelijkheid laten zien en je steentje bij te dragen: we zijn samen verantwoordelijk. De samenwerking met de (lokale) overheid, gemeenten, ondernemers en gewone burgers laat zien dat het betrekken en benutten van kennis enorme veerkracht oplevert. Een faciliterende instelling helpt!’* (opvangmedewerker)

Een tweede punt is: **zorgen voor werk en woningen, zodat mensen hun leven in zelfstandigheid kunnen voortzetten:**

- *‘De economie moet een oppepper krijgen zodat ik op zoek kan naar een baan en door kan groeien. Ik heb gewoon een mbo diploma en ben stratenmaker dus in principe kan ik weer als stratenmaker aan de slag gaan. Er is nu veel vraag naar, naar stratenmakers dus ja ik moet gewoon even kijken hoe dat nu gaat lopen. Het zou moeten lukken.’* (man, momenteel dak- en thuisloos)
- *‘Mijn zoon van 34 jaar woont nog thuis. Hij werkt bij de AH achter de kassa, fulltime, maar het is voor hem bijna onmogelijk om een betaalbaar huis te vinden. Ik zou wensen dat jonge mensen in de toekomst een betaalbaar huis kunnen huren. Zodat deze groep ook een fijne toekomst zelfstandig kan opbouwen.’* (Quiet member)
- *‘Er is heel veel waar je gebruik van kan maken als je in armoede leeft. De sociale dienst, stichting leergeld, de voedselbank, Quiet, noem maar op. Maar het is zo zwaar en mensen zitten zo vol schaamte om elke keer weer je verhaal te doen, documenten aan te leveren om te laten zien dat je er recht op hebt, allemaal verschillende loketten waar je aan moet kloppen. De schaamte is groot, de afhankelijkheid levert zoveel stress op, en als je al gestrest bent en met zoveel instanties moet schakelen is het moeilijk het overzicht te behouden. Je bent echt aan het overleven. Het is zo fijn als je sneller uit de overlevingsfase komt, dingen makkelijker worden gemaakt zodat je sneller uit de armoede kunt komen. Niemand wil zolang in armoede zitten, geloof me maar.’* (Quiet member)

Een laatste punt dat in het oog springt is zorgen voor **mentale steun en veerkracht**. Leven in armoede brengt onzekerheid en stress met zich mee, die het op zich al lastig maakt om uit het dal te klimmen. een baan of een voldoende uitkering is wat duurzaam helpt, maar aandacht voor de mentale kant wordt ook genoemd als belangrijk. Als je in een kwetsbare financiële positie zit is het kwijtraken van je baan, of zien dat er weinig werk is iets dat je *nog* onzekerder maakt. Kom je wel weer aan het werk als de economie niet heel hard aantrekt?

- *‘Ik spreek zoveel mensen in armoede met dromen over wat ze willen worden. Maar de onzekerheid is groot en het zelfvertrouwen is laag bij die mensen. Ik gun dat deze mensen een mooiere toekomst voor zichzelf en hun kinderen kunnen creëren en dat ze kansen krijgen.’* (Quiet member)
- *‘De essentie voor na Corona is dat er aandacht is en blijft voor het krijgen van meer vertrouwen in jezelf’* (opvangmedewerker dak- en thuislozen)
- *‘Ik vind het belangrijk dat we de komende jaren de mensen die in de problemen zijn gekomen, blijven screenen. Niet alleen financieel maar ook op psychisch gebied, ziek zijn, angsten, burn-out*

klachten. Ik kan me voorstellen dat iedereen straks 'hiep hiep hoera' weer aan de gang gaat, maar dat er bij veel mensen restverschijnselen zitten. Ik vind het belangrijk dat we daar de komende jaren oog voor blijven houden. Als je het nu al weet van mensen, deze mensen blijven zien. Er zijn veel psychische en financiële problemen ontstaan die zorgen voor klachten.' (medewerker speciaal onderwijs, d8)

23 maart 2021

5.1.2e

5.1.2e